

Věc C-49/23

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

1. února 2023

Předkládající soud:

Satversmes tiesa (Ústavní soud, Lotyšsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

31. ledna 2023

Stěžovatelé před Ústavním soudem:

AZ

*1Dream OÜ**Produktch Engineering AG*

BBP

*Polaris Consulting Ltd***Odpůrce:**

Latvijas Republikas Saeima

Předmět věci v původním řízení

Posouzení slučitelnosti čl. 631 odst. 3 Kriminālprocesa likums (trestní řád) s čl. 92 první větou Latvijas Republikas Satversme (Ústava Lotyšské republiky).

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Na základě článku 267 SFEU se předkládající soud táže: i) zda ustanovení dotčené ve věci v původním řízení, které upravuje možnost napadnout soudní rozhodnutí ve věcech týkajících se nezákonně nabytého majetku, spadá do působnosti směrnice 2014/42/EU a rámcového rozhodnutí 2005/212/SVV; ii) zda pojem

„příkaz ke konfiskaci“ zahrnuje jak soudní rozhodnutí, která prohlašují, že majetek byl získán nezákonně, a nařizují jeho konfiskaci, tak soudní rozhodnutí, kterými se řízení týkající se nezákonně nabytého majetku zastavuje; iii) zda je právní úprava, která osobám spojeným s majetkem nepřiznává právo na opravný prostředek proti příkazu ke konfiskaci, slučitelná s Listinou základních práv Evropské unie a se směrnicí 2014/42; iv) zda v případě, že je třeba sporné ustanovení považovat za neslučitelné s unijním právem, mohou být jeho právní účinky zachovány až do okamžiku stanoveného předkládajícím soudem.

Předběžné otázky

1.1. Spadá do působnosti směrnice 2014/42, zvláště jejího článku 4, a rámcového rozhodnutí 2005/212, zvláště jeho článku 2, vnitrostátní právní úprava, podle níž vnitrostátní soud rozhoduje o konfiskaci výnosu z trestné činnosti v samostatném řízení týkajícím se nezákonně nabytého majetku, které není součástí hlavního trestního řízení, a to předtím, než je konstatováno spáchání trestného činu a než je určitá osoba prohlášena vinnou tímto činem, a v níž je stanovena rovněž konfiskace na základě materiálů vyňatých z trestního spisu?

1.2. V případě kladné odpovědi na první otázku, je třeba za pojem „příkaz ke konfiskaci“ ve smyslu směrnice 2014/42, zejména jejího čl. 8 odst. 6 druhé věty, považovat nejen soudní rozhodnutí, kterými se prohlašuje, že majetek byl nabyt nezákonně, a nařizuje se jeho konfiskace, ale také rozhodnutí, kterými se zastavuje řízení týkající se nezákonně nabytého majetku?

1.3. V případě záporné odpovědi na druhou otázku, je právní úprava, která nestanoví právo osob spojených s majetkem podat opravný prostředek proti příkazu ke konfiskaci, slučitelná s článkem 47 Listiny a čl. 8 odst. 6 druhou větou směrnice 2014/42?

1.4. Musí být zásada přednosti unijního práva vykládána v tom smyslu, že brání tomu, aby ústavní soud členského státu, který rozhoduje o ústavní stížnosti podané proti vnitrostátní právní úpravě, která byla prohlášena za neslučitelnou s unijním právem, rozhodl, že se použije zásada právní jistoty a že právní účinky této právní úpravy zůstávají dočasně zachovány až do okamžiku, který je v rozhodnutí tohoto soudu stanoven jako okamžik, kdy dotčené ustanovení přestane vyvolávat účinky?“

Relevantní ustanovení unijního práva

Listina základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“): článek 47 první pododstavec a druhý pododstavec první věta.

Rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti (dále jen „rámcové rozhodnutí 2005/212“): bod 10 odůvodnění a články 1, 2 a 4.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajištění a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii (dále jen „směrnice 2014/42“): body odůvodnění 9, 15, 22 a 38 a čl. 1 odst. 1, čl. 2 bod 4, články 3 a 4 a čl. 8 odst. 1 a 6.

Judikatura

Posudek Soudního dvora ze dne 8. března 2011, 1/09 (Návrh dohody o Soudu pro evropské patenty a patenty Společenství), EU:C:2011:123, bod 84.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. března 2020, „Agro In 2001“, C-234/18, EU:C:2020:221, body 56 a 57.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. října 2021, Komise za protivodejstvie na korupcijata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imuštstvo, C-319/19, EU:C:2021:883, body 36, 37 a 41.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. prosince 1976, Rewe-Zentralfinanz a Rewe-Zentral, 33/76, EU:C:1976:188, bod 5.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. září 2010, Akzo Nobel Chemicals a Akros Chemicals v. Komise, C-550/07 P, EU:C:2010:512, bod 113.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. února 2015, Baczó a Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, bod 42.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. února 2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, bod 51.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. prosince 2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, bod 39.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. ledna 2021, Okražna prokuratura – Haskovo a Apelativna prokuratura – Plovdiv, C-393/19, EU:C:2021:8, body 47 a 48.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. června 2021, Latvijas Republikas Saeima (Trestné body), C-439/19, EU:C:2021:504, body 132 a 133.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek velkého senátu ze dne 28. června 2018, G.I.E.M. S.r.l. a další v. Itálie, body 211, 223 až 225 a 233.

Rozsudek ze dne 12. května 2015, Gogitidze a další v. Gruzie, body 102 a 103.

Relevantní ustanovení mezinárodního práva

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod: články 6 a 7.

Relevantní ustanovení vnitrostátního práva

Latvijas Republikas Satversme (Ústava Lotyšské republiky; dále jen „Ústava“):
článek 92 první věta, který stanoví, že každý má právo hájit svá práva a své legitimní zájmy před nestranným soudem.

Krimināllikums (trestní zákoník): články 70.¹⁰, 70.¹¹ odst. 1 a 70.¹³ odst. 1.

Kriminālprocesa likums (trestní řád): články 380, 626, čl. 627 odst. 1, 2, 3 a 4, článek 628, čl. 629 odst. 2 a 6, čl. 630 odst. 1, 2 a 4 (odstavec 4 tohoto ustanovení je v účinnosti od 3. listopadu 2022), čl. 631 odst. 1, 3 a 4 (odstavec 4 tohoto ustanovení je v účinnosti od 3. listopadu 2022).

Článek 631 odst. 3 trestního řádu (dále jen „sporné ustanovení“) stanoví: „Po přezkoumání odvolání nebo stížnosti může soud zrušit rozhodnutí rajona (pilsētas) tiesa [okresní nebo městský soud prvního stupně] a přijmout rozhodnutí uvedené v článku 630 tohoto zákona. Proti tomuto rozhodnutí nelze podat opravný prostředek“.

Stručné shrnutí skutkového stavu a původního řízení

- 1 Sporné ustanovení je součástí kapitoly 59 jedenácté hlavy trestního řádu, která upravuje řízení týkající se nezákonně nabytého majetku. Podle této právní úpravy je orgán odpovědný za vedení řízení oprávněn k tomu, aby za účelem náležitého vyřešení majetkových otázek, které vyvstaly v přípravné fázi trestního řízení, jakož i z důvodu hospodárnosti řízení vyňal z trestního spisu materiály týkající se nezákonně nabytého majetku a zahájil řízení za účelem prohlášení, že tento majetek pochází z nezákonných činností. V takovém případě předá orgán odpovědný za vedení řízení tyto materiály soudu prvního stupně, který rozhodne o tom, zda byl předmětný majetek nabyt nezákonně. Pokud soud prvního stupně konstatuje, že tento majetek byl nabyt nezákonně, rozhodne o jeho dalším osudu, a to včetně jeho konfiskace. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně lze podat opravný prostředek ke krajskému soudu (*apgabaltiesa*). Sporné ustanovení stanoví, že krajský soud může rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit a vydat rozhodnutí o nezákonně nabytém majetku, proti kterému nelze podat opravný prostředek.
- 2 V návaznosti na pět ústavních stížností z důvodu protiústavnosti, které podali stěžovatelé k Satversmes tiesa (Ústavní soud, dále jen „předkládající soud“), má tento soud rozhodnout o souladu sporného ustanovení s čl. 92 první větou Ústavy. Stěžovatelé před Satversmes tiesa (Ústavní soud) mají za to, že sporné ustanovení

není v souladu s čl. 92 první větou Ústavy ve spojení s článkem 47 Listiny, s čl. 8 odst. 1 a 8 směrnice 2014/42 a s článkem 4 rámcového rozhodnutí 2005/212.

- 3 Proti každému ze stěžovatelů k Satversmes tiesa (Ústavní soud) bylo zahájeno trestní řízení z důvodu domnělého rozsáhlého praní peněz, která jsou stále ve fázi vyšetřování. V těchto trestních řízeních byl zabaven majetek, finanční prostředky nebo finanční zdroje těchto stěžovatelů. V každém z těchto řízení přijala osoba odpovědná za řízení rozhodnutí o zahájení řízení o nezákonně nabytém majetku ve vztahu k zajištěnému majetku a o předání materiálů týkajících se nezákonně nabytého majetku soudu, který věc projednává.
- 4 Rozhodnutími Ekonomisko lietu tiesa (obchodní soud) bylo ve čtyřech z těchto řízení prohlášeno, že majetek nebyl nabyt nezákonně a že řízení týkající se tohoto majetku se zastavují. V návaznosti na stížnosti podané státním zástupcem proti těmto rozhodnutím prohlásil Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija (trestní senát krajského soudu v Rize) ve všech případech, že nemovitosti, finanční prostředky a finanční aktiva byly nabyty nezákonně, a nařídil jejich konfiskaci.
- 5 V jednom z výše uvedených řízení Ekonomisko lietu tiesa (obchodní soud) prohlásil, že část finančních prostředků byla získána nezákonně, a nařídil jejich konfiskaci a ve zbytku řízení zastavil. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija (trestní senát krajského soudu v Rize) po přezkoumání opravného prostředku podaného osobou odpovědnou za řízení, pokud jde o část rozhodnutí tohoto soudu, kterým bylo řízení zastaveno, prohlásil, že finanční prostředky byly získány protiprávně, a nařídil jejich konfiskaci.
- 6 To znamená, že v jednom z řízení týkajících se výše uvedeného nezákonně nabytého majetku již byla část majetku prohlášena za výnos z trestné činnosti a podléhající konfiskaci rozhodnutím soudu prvního stupně, zatímco zbývající část byla prohlášena za výnos z trestné činnosti a podléhající konfiskaci rozhodnutím krajského soudu. V ostatních řízeních však byl majetek prohlášen za výnos z trestné činnosti a zkonfiskován pouze rozhodnutím krajského soudu. Podle sporného ustanovení nelze proti výše uvedeným rozhodnutím uvedeného krajského soudu podat opravný prostředek.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 7 Stěžovatelé v řízení před Satversmes tiesa (Ústavní soud) tvrdí, že sporné ustanovení jim brání v podání opravného prostředku proti rozhodnutím krajského soudu. Tvrdí, že proto nemohou ověřit, zda tento soud při přijímání rozhodnutí o konfiskaci majetku dodržel procesní pravidla a použil správně hmotněprávní normy. To je obzvláště důležité v případech, kdy soud prvního stupně zastavil řízení týkající se nezákonně nabytého majetku a pouze krajský soud přijal rozhodnutí, jímž prohlásil, že majetek byl nabyt nezákonně a nařídil jeho konfiskaci.

- 8 Stěžovatelé před Satversmes tiesa (Ústavní soud) mají za to, že je možné zajistit jinými způsoby, aby majetkové otázky vzniklé v trestních řízeních byly vyřešeny včas, a byla zachována hospodárnost řízení, například tím, že v řízeních týkajících se nezákonně nabytého majetku bude stanoveno řízení o kasačním opravném prostředku, stanoveny lhůty pro projednání opravných prostředků nebo omezena pravomoc krajského soudu a stanoveno, že tento soud může potvrdit rozhodnutí vydané v prvním stupni nebo jej zrušit a vrátit otázku protiprávnosti původu majetku soudu prvního stupně k novému posouzení. Podle jejich názoru nelze připustit, aby zásada hospodárnosti řízení měla přednost před ostatními zásadami. Tato zásada navíc nesmí nepřiměřeně omezovat právo na spravedlivý proces.
- 9 Výše uvedení stěžovatelé tvrdí, že směrnice 2014/42 je na základě svého čl. 4 odst. 2 použitelná na veškerá řízení týkající se nezákonně nabytého majetku a že majitelé tohoto majetku mají právo na záruky stanovené v článku 8 této směrnice. Záruku stanovenou v čl. 8 odst. 6 druhé větě směrnice 2014/42, která stanoví účinnou možnost napadnout příkaz ke konfiskaci u soudu, je třeba považovat za obligatorní požadavek a musí být zajištěna v případech, kdy je majetek konfiskován. Vzhledem k tomu, že majetek stěžovatelů před Satversmes tiesa (Ústavní soud) byl v podstatě prohlášen za výnos z trestné činnosti a rozhodnutím krajského soudu zkonfiskován, mají tito stěžovatelé za to, že uvedená rozhodnutí musí být považována za „příkazy ke konfiskaci“ ve smyslu směrnice 2014/42.
- 10 Stěžovatelé před Satversmes tiesa (Ústavní soud) upozorňují na skutečnost, že v Lotyšsku nemá řízení týkající se nezákonně nabytého majetku občanskoprávní povahu, ale je zahajováno na základě souboru důkazů existujících v trestním řízení, a to předtím, než je konstatováno spáchání trestného činu a určitá osoba prohlášena vinnou tímto činem. V Lotyšsku je tedy využití konfiskace podmíněno spácháním trestného činu, neboť řízení týkající se nezákonně nabytého majetku vychází z důkazů přenesených z hlavního trestního řízení.
- 11 Orgán, který přijal sporná ustanovení, tj. Parlament, má za to, že tato ustanovení jsou v souladu s článkem 92 Ústavy.
- 12 Tento orgán se domnívá, že vzhledem k tomu, že řízení týkající se nezákonně nabytého majetku představuje výjimku ze způsobu, jakým jsou řešeny majetkové otázky v rámci hlavního trestního řízení, může se takové řízení řídit odlišnými pravidly určenými k zajištění rychlého a účinného dosažení jeho cíle. Režim stanovený ve sporném ustanovení je jedním z prostředků k dosažení rychlého a účinného řešení majetkových záležitostí. Otázku, zda byl majetek získán nezákonně a může být předmětem konfiskace, lze totiž zkoumat ve dvou instancích, z nichž každá musí nezávisle zkoumat původ majetku a posoudit skutkové a právní otázky, které jsou základem dané věci.
- 13 Kromě toho ani článek 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ani první věta článku 92 Ústavy neobsahují povinnost zavést kasační instanci pro řízení týkající se nezákonně nabytého majetku nebo zajistit možnost napadnout rozhodnutí krajských soudů, kterými bylo prohlášeno, že majetek byl

získán nezákonně a může být zkonfiskován. Podle předkládajícího soudu má stát prostor pro uvážení při určování instancí a řízení o opravných prostředcích v závislosti na druhu věci. Otázka, zda má být v řízeních týkajících se nezákonně nabytého majetku stanoveno řízení o kasačním opravném prostředku, která se omezí na zkoumání otázek správného použití hmotněprávních a procesních pravidel, tedy není ani tak otázkou právní, jako spíše otázkou účelnosti, o níž má rozhodnout zákonodárce.

Stručný popis odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 14 Předkládající soud ve své judikatuře uznává, že při stanovení obsahu vnitrostátních právních ustanovení a při jejich používání je nutné brát v potaz unijní právo, které posiluje demokracii a výklad tohoto práva v judikatuře Soudního dvora.
- 15 Sporné ustanovení je součástí právní úpravy, která upravuje řízení týkající se nezákonně nabytého majetku. Z judikatury předkládajícího soudu vyplývá, že v řízeních týkajících se nezákonně nabytého majetku je osobám spojeným s tímto majetkem zaručeno právo na spravedlivý proces, které je zakotveno v čl. 92 první větě Ústavy. Spravedlivý proces zahrnuje zejména dva aspekty, a sice „spravedlivý proces“ v tom smyslu, že věc musí být projednána nezávislým soudním orgánem, a „spravedlivý proces“ v tom smyslu, že je dodržen řádný postup v souladu s právním řádem, v jehož rámci je věc projednávána. Spravedlivý proces ve smyslu řádného soudního řízení v souladu s principy právního státu zahrnuje právo na podání opravného prostředku.
- 16 Předkládající soud uvedl, že první věta článku 92 Ústavy neukládá státu povinnost, aby právo na podání opravného prostředku proti soudním rozhodnutím upravil ve všech kategoriích případů. Stát však musí zakotvit právní rámec a řízení o opravném prostředku proti soudním rozhodnutím, který umožní jednotlivcům účinně chránit jejich práva a oprávněné zájmy. Stát má rovněž pozitivní povinnost zajistit účinnou ochranu práv v řízeních týkajících se nezákonně nabytého majetku, včetně toho, aby jednotlivci měli procesní záruky pro ochranu jejich vlastnických práv.
- 17 Aby bylo možné v projednávané věci určit, zda je sporné ustanovení v souladu s čl. 92 první větou Ústavy, musí předkládající soud zkoumat, zda toto ustanovení zaručuje osobě spojené s majetkem účinnou možnost chránit své vlastnické právo. Zejména je třeba posoudit, zda byl zákonodárce oprávněn přijmout právní úpravu, která nestanoví možnost podat opravný prostředek proti rozhodnutím krajského soudu, i když se jedná o první rozhodnutí ve věci, jímž se prohlašuje, že majetek byl získán protiprávně a podléhá konfiskaci. Vzhledem k tomu, že sporné ustanovení je součástí právní úpravy řízení o konfiskaci výnosů z trestné činnosti, má pro toto posouzení význam článek 47 Listiny, směrnice 2014/42 a rámcové rozhodnutí 2005/212.

- 18 Předkládající soud má za to, že trestné činy, které jsou předmětem trestních řízení, od nichž jsou oddělena řízení týkající se nezákonně nabytého majetku, patří mezi trestné činy uvedené v právních předpisech, na něž odkazuje článek 3 směrnice 2014/42 a spadají tudíž do věcné působnosti této směrnice. Trestem, který je podle trestního zákoníku za tyto trestné činy ukládán, je mimoto trest odnětí svobody na dobu od tří do dvanácti let.
- 19 Soudní dvůr rozhodl, že směrnice 2014/42, stejně jako rámcové rozhodnutí 2005/212, na které tato směrnice odkazuje, ukládá členským státům povinnost zavést minimální společná pravidla pro konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti za účelem usnadnění vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci vydaných soudem v průběhu trestního řízení. Směrnice 2014/42 neupravuje konfiskaci nástrojů a výnosů pocházejících z protiprávní činnosti, kterou nařídí soud členského státu v řízení, které se netýká konstatování, že byl spáchán jeden nebo více trestných činů, nebo které nenavazuje přímo na takové konstatování. Taková konfiskace totiž nepodléhá minimálním pravidlům, která tato směrnice stanoví v souladu se svým čl. 1 odst. 1, a její právní úprava tedy spadá do pravomoci členských států stanovit ve vnitrostátním právu širší pravomoci, která je zmíněna v bodě 22 odůvodnění uvedené směrnice. Předkládající soud tedy musí posoudit, zda je směrnice 2014/42, stejně jako rámcové rozhodnutí 2005/212, na které tato směrnice odkazuje, použitelná na takovou právní úpravu, jako je úprava obsažená v kapitole 59 trestního řádu.
- 20 V projednávané věci se sporné ustanovení týká postupu stanoveného v kapitole 59 trestního řádu, v jehož rámci je soudním rozhodnutím prohlášeno, že majetek byl získán protiprávně. Jinými slovy, rozhodnutí soudu se přijímá v samostatném řízení týkajícím se nezákonně nabytého majetku před konečným rozhodnutím soudu v trestní věci. Jedná se o samostatné a oddělené řízení, v němž se soud omezuje na posouzení jediné otázky, o kterou v dané věci jde, a sice otázku majetku. V těchto řízeních se neurčuje vina osoby, ale rozhoduje se o nezákonném původu majetku nebo jeho souvislosti s trestným činem (řízení *in rem*) a rozhoduje se s konečnou platností o majetkových otázkách. Pokud je do přípravné fáze trestního řízení zahrnuto řízení týkající se nezákonně nabytého majetku a v jeho rámci soud prohlásí, že majetek byl získán nezákonně, soud již nerozhoduje v hlavním trestním řízení o osudu dotčeného majetku. V řízení o nezákonně nabytém majetku se neposuzuje vina osoby a tato řízení nejsou založena na odsuzujícím rozsudku.
- 21 Směrnice 2014/42, stejně jako rámcové rozhodnutí 2005/212, na které tato směrnice odkazuje, by tedy mohly být vykládány tak, že se nevztahují na právní režim obsažený v kapitole 59 trestního řádu, neboť soudním rozhodnutím se prohlašuje, že majetek byl získán nezákonným způsobem, předtím, než bude konstatováno spáchání trestného činu a daná osoba uznána vinnou tímto trestným činem.
- 22 Když Evropský soud pro lidská práva posuzoval, zda je konfiskace, která byla prohlášena bez odsouzení za trestný čin, rovnocenná trestu ve smyslu článku 7

Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, prohlásil, že východiskem pro toto posouzení je to, zda je konfiskace nařízena na základě rozhodnutí, jímž bylo prohlášeno, že je určitá osoba vinna trestným činem. Do tohoto posouzení vstupují nicméně i další hlediska, například povaha a účel daného řízení a rozsah konfiskace, jakož i povaha tohoto řízení v té podobě, jak ji definují vnitrostátní právní předpisy, a podmínky jejich použití.

- 23 Podle lotyšského práva jsou v řízeních týkajících se nezákonně nabytého majetku materiály dokládající souvislost majetku s trestným činem nebo původem majetku z trestné činnosti odděleny od vyšetřované trestní věci týkající se trestného činu. V těchto samostatných řízeních se však zjištění týkající se souvislosti majetku s trestným činem nebo původem majetku z trestné činnosti opírají mimo jiné o materiály z trestního spisu shromážděné v hlavním trestním řízení týkajícím se zjištění trestného činu a uznání osoby vinnou ze spáchání tohoto trestného činu.
- 24 Článek 4 odst. 2 směrnice 2014/42 stanoví, že za určitých okolností je tato směrnice použitelná i v případech, kdy byla zahájena trestní řízení ohledně trestného činu, avšak nevedla k odsouzení v trestním řízení. K tomuto ustanovení neexistuje judikatura Soudního dvora Evropské unie.
- 25 Z tohoto ustanovení ve spojení s čl. 2 odst. 4 směrnice 2014/42 by bylo možné dovodit, že směrnice 2014/42 je za určitých okolností použitelná i na konfiskaci výnosů z trestné činnosti bez odsuzujícího rozsudku v trestním řízení. Také znění čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 by mohlo nasvědčovat mimo jiné tomu, že důvody v něm uvedené, pro které nelze provést konfiskaci, nejsou taxativní.
- 26 V projednávané věci by tedy výklad směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212 mohl vést k rozdílným závěrům ohledně otázky, zda zvláštní řízení o konfiskaci spadá do pravomoci členských států, která je uvedena v bodě 22 odůvodnění směrnice 2014/42, a potažmo zda nejsou tyto normativní akty použitelné na takové řízení.
- 27 Přestože Soudní dvůr podal již několikrát výklad čl. 4 odst. 1 směrnice 2014/42 a čl. 2 odst. 1 rámcového rozhodnutí 2005/212, a to i ohledně vnitrostátních právních předpisů, které stanoví konfiskaci výnosů z trestné činnosti bez odsuzujícího trestního rozsudku, nebyl zatím žádný z těchto normativních aktů vyložen v souvislosti s řízením o konfiskaci nezákonně nabytého majetku, stanoveným ve vnitrostátním právu, které není vedeno v rámci občanskoprávního řízení a které bývá zahajováno na základě souboru důkazů, jež existovaly v trestním řízení, předtím, než je konstatováno spáchání trestného činu a než je určitá osoba prohlášena vinnou tímto činem. Jak vyplývá z judikatury Soudního dvora, správný výklad a použití směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212 nejsou s ohledem na jejich cíl, jímž je zlepšit konfiskaci majetku v trestních řízeních v Evropské unii, za daných skutkových a právních okolností natolik zjevné, aby byly zcela rozptýleny rozumné pochybnosti týkající se působnosti těchto normativních aktů.

- 28 Pokud právní úprava konfiskace nezákonně nabytého majetku, která je obsažena v kapitole 59 trestního řádu, spadá do působnosti směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212, na něž tato směrnice odkazuje, jsou členské státy povinny přijmout nezbytná opatření k zajištění toho, aby osoby dotčené opatřeními podle této směrnice měly právo na účinnou právní ochranu a na nestranného soudce k ochraně svých práv.
- 29 V bodě 38 odůvodnění směrnice 2014/42 se uvádí, že tato směrnice respektuje základní práva a řídí se zásadami uznanými Listinou a že se musí používat v souladu s těmito právy a zásadami. Článek 47 odst. 1 Listiny zase stanoví, že každý, jehož práva a svobody přiznané právem Unie byly porušeny, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinný prostředek nápravy před soudem. Základní práva zakotvená v článku 47 Listiny jsou potvrzena v samotné směrnici 2014/42, zejména v čl. 8 odst. 6 druhé větě, který stanoví, že členské státy musí poskytnout osobě, proti níž je konfiskace nařízena, možnost účinně napadnout příkaz ke konfiskaci u soudu.
- 30 Podle lotyšského práva může soud prvního stupně v řízeních týkajících se nezákonně nabytého majetku rozhodnout o zastavení tohoto řízení, pokud dospěje k závěru, že soubor předložených důkazů nepostačuje k prokázání, že majetek souvisí s trestným činem, nebo k důvodnému závěru, že původ majetku je pravděpodobně trestný.
- 31 Rozhodnutí soudu prvního stupně lze napadnout u krajského soudu, který může: 1) rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdit; 2) zrušit rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým se prohlašuje, že majetek byl získán nezákonně a že je možné jej konfiskovat, a zastavit řízení týkající se nezákonně nabytého majetku; nebo 3) zrušit rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým se zastavuje řízení týkající se nezákonně nabytého majetku, a určit, že majetek byl získán nezákonně a že je možné jej konfiskovat. Proti rozhodnutí krajského soudu se nelze odvolat.
- 32 V Lotyšsku je tedy možné řízení týkající se nezákonně nabytého majetku zkoumat ve dvou soudních instancích a neexistuje možnost podat kasační opravný prostředek proti rozhodnutím přijatým krajským soudem. I v případě, že soud prvního stupně zastavil řízení týkající se nezákonně nabytého majetku z důvodu, že nebyl prokázán jeho trestný původ, může krajský soud prohlásit, že majetek byl získán nezákonně, a nařídit jeho konfiskaci.
- 33 Ustanovení směrnice 2014/42 nestanoví zvláštní pravidla ve vztahu ke skutkové situaci, která je základem projednávané věci, tj. k případům, kdy soud prvního stupně přijal rozhodnutí, jímž se zastavuje řízení o nezákonně nabytém majetku, avšak toto rozhodnutí je zrušeno krajským soudem, který přijme rozhodnutí, jímž prohlásí, že majetek byl získán nezákonně, a nařídí jeho konfiskaci. V projednávané věci je proto třeba určit, jak má být vykládán pojem „příkaz ke konfiskaci“ uvedený v čl. 8 odst. 6 druhé větě směrnice 2014/42/EU.

- 34 Na jedné straně lze tvrdit, že čl. 8 odst. 6 druhá věta směrnice 2014/42 vyžaduje, aby osoba, jejíž majetek byl zkonfiskován, měla právo podat opravný prostředek proti tomuto rozhodnutí alespoň k jednomu soudu, a to bez ohledu na to, zda bylo vydáno rozhodnutí o zastavení řízení ohledně nezákonně nabytého majetku, nebo rozhodnutí, kterým bylo prohlášeno, že majetek byl získán nezákonně, a nařízena jeho konfiskace. Tento výklad by vedl k závěru, že sporné ustanovení již zaručuje právo stěžovatelů u Satversmes tiesa (Ústavní soud) podat opravný prostředek proti příkazu ke konfiskaci k soudu, a tedy jejich právo na účinný prostředek nápravy před soudem.
- 35 Na straně druhé lze čl. 8 odst. 6 druhou větu směrnice 2014/42 vykládat v tom smyslu, že dané osobě musí být zaručena možnost podat opravný prostředek proti příkazu ke konfiskaci, který vedl k pravomocnému odnětí majetku. Zejména čl. 2 bod 4 směrnice 2014/42 definuje pojem „konfiskace“ jako trvalé odnětí majetku. Definice výrazu „konfiskace“ obsažená v jiných aktech Evropské unie týkajících se konfiskace majetku je podobná definici obsažené v čl. 2 bodě 4 směrnice 2014/42. Například čl. 2 bod 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1805 ze dne 14. listopadu 2018 o vzájemném uznávání příkazů k zajištění a příkazů ke konfiskaci stanoví, že „příkazem ke konfiskaci“ se rozumí pravomocný trest nebo opatření uložené soudem, které navazuje na řízení v souvislosti s trestným činem, a které vede k trvalému odnětí majetku fyzické nebo právnické osoby. Podobně čl. 1 čtvrtá odrážka rámcového rozhodnutí 2005/212 stanoví, že „konfiskací“ se rozumí sankce nebo opatření nařízené soudem následující po řízení, které se týká jednoho nebo více trestných činů, jež vede k trvalému odnětí majetku.
- 36 Podle tohoto výkladu čl. 8 odst. 6 druhé věty směrnice 2014/42 by bylo možné dospět k závěru, že pojem „příkaz ke konfiskaci“ je omezen na rozhodnutí soudu o pravomocném odnětí majetku. Soudní rozhodnutí, kterým se zastavuje řízení týkající se nezákonně nabytého majetku, přestože existovala možnost konfiskace majetku, však nelze považovat za „příkaz ke konfiskaci“ ve smyslu čl. 8 odst. 6 druhé věty směrnice 2014/42. V projednávané věci by tedy za „příkaz ke konfiskaci“ ve smyslu tohoto ustanovení unijního práva mělo být považováno pouze rozhodnutí krajského soudu, kterým bylo konstatováno, že majetek stěžovatelů v řízení před Satvermes tiesa (Ústavní soud) byl nabyt nezákonně a že bude zkonfiskován, proti kterému podle sporného ustanovení nelze podat opravný prostředek
- 37 S ohledem na situaci, kterou je nutno zkoumat v projednávané věci, lze tedy vyvodit různé závěry ohledně výkladu čl. 8 odst. 6 druhé věty směrnice 2014/42. Soudní dvůr již dříve rozhodl, jak je třeba vykládat pojem „konfiskace“ ve smyslu čl. 2 bodu 4 směrnice 2014/42, ale nevyslovil se k otázce, jak je třeba vykládat pojem „příkaz ke konfiskaci“ uvedený v čl. 8 odst. 6 druhé větě směrnice 2014/42. Za účelem rozhodnutí projednávané věci, je nutno objasnit obsah pojmu „příkaz ke konfiskaci“ obsažený v čl. 8 odst. 6 druhé větě směrnice 2014/42, tedy, zda je nutno za příkaz ke konfiskaci považovat pouze takové rozhodnutí, kterým se prohlašuje, že majetek byl nabyt nezákonně, a lze nařídit jeho konfiskaci, nebo

také rozhodnutí, kterým soud zastavuje řízení týkající se nezákonně nabytého majetku.

- 38 Existují tedy pochybnosti o tom, zda v případě, že sporné ustanovení v projednávané věci spadá do působnosti uvedené unijní právní úpravy, je v souladu s právem na účinnou právní ochranu zakotveným v článku 47 Listiny a se zárukou stanovenou v čl. 8 odst. 6 směrnice 2014/42, který stanoví že musí být poskytnuta možnost účinně napadnout příkaz ke konfiskaci u soudu, vnitrostátní právní úprava, která v zájmu rychlého a účinného řešení majetkových otázek nestanoví právo osoby spojené s majetkem podat opravný prostředek proti rozhodnutí přijatému krajským soudem, a to ani v případě, že toto rozhodnutí je prvním rozhodnutím, kterým se prohlašuje, že majetek byl získán nezákonně a že je možná konfiskace, a soud prvního stupně v této věci rozhodl o zastavení řízení týkajícího se nezákonně nabytého majetku.
- 39 Předkládající soud rovněž žádá Soudní dvůr, aby odpověděl na otázku, do jakého okamžiku mohou být zachovány právní účinky sporného ustanovení.
- 40 Podle čl. 32 odst. 1 Satversmes tiesas likums (zákon o Ústavním soudu) se rozsudek předkládajícího soudu stává pravomocným a vykonatelným okamžikem vyhlášení. V souladu s čl. 31 bodem 11 zákona o Ústavním soudu však předkládající soud může ve svém rozhodnutí uvést okamžik, kdy sporné ustanovení přestane vyvolávat právní účinky. Za účelem určení přesného okamžiku, kdy sporné ustanovení přestává vyvolávat účinky, předkládající soud posuzuje, zda existují důvody, pro které by sporné ustanovení mělo být prohlášeno za neplatné se zpětnou účinností. Na druhou stranu, pokud předkládající soud dospěje k závěru, že zákonodárce potřebuje čas na přijetí nové právní úpravy, může stanovit, že sporné ustanovení přestane vyvolávat účinky k budoucímu datu. Při rozhodování o tom, kdy sporné ustanovení přestane vyvolávat účinky, je třeba poměřit zásadu právní jistoty na jedné straně a základní práva určitých osob na straně druhé.
- 41 Soudní dvůr ve své judikatuře prohlásil, že jen zcela výjimečně může na základě obecné zásady právní jistoty, která je vlastní unijnímu právnímu řádu, omezit možnost jakýchkoli zúčastněných osob dovolávat se ustanovení, jehož výklad podal, za účelem zpochybnění právních vztahů založených v dobré víře. Takovéto omezení lze připustit pouze v samotném rozsudku, kterým se rozhoduje o požadovaném výkladu.
- 42 Předkládající soud má za to, že v projednávané věci je třeba zohlednit skutečnost, že konfiskace nezákonně nabytého majetku je provedena za účelem ochrany důležitého veřejného zájmu a že jejím cílem je dodržení zásady právního státu.
- 43 Právní úprava umožňující osobě odpovědné za vedení řízení vyjmout ze spisu trestního řízení materiály týkající se nezákonně nabytého majetku a zahájit řízení týkající se tohoto majetku v zájmu včasného vyřešení majetkových otázek, jež vyvstaly v přípravné fázi trestního řízení, jakož i z důvodu hospodárnosti řízení je

v účinnosti od 1. října 2005. Sporné ustanovení je účinné od 1. července 2009. Pravomocným rozhodnutím, které přijme předkládající soud ve sporu v původním řízení, mohou být tedy dotčeny právní vztahy. Pokud je nezákonně nabytý majetek zkonfiskován, jsou příslušné finanční prostředky převedeny do státního rozpočtu. Sporné ustanovení je tedy úzce spjato se státním rozpočtem a jeho zrušení v minulosti mohlo mít negativní důsledky pro stabilitu státního rozpočtu a narušit právní jistotu.

- 44 Právní stabilita je zásadním prvkem zásady právní jistoty, která vyžaduje mimo jiné nejen to, aby mělo soudní řízení určitá pravidla, nýbrž i to, aby jeho výsledek byl z právního hlediska trvalý. Sporné ustanovení je považováno za zákonné a státní orgány jej používají ve všech řízeních týkajících se nezákonně nabytého majetku.
- 45 S ohledem na výše uvedené je třeba určit, zda v případě, že bude konstatováno, že sporné ustanovení není v souladu s požadavky čl. 92 první věty Ústavy, Listiny, směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212, musí být zásady právní jistoty a přednosti unijního práva vykládány v tom smyslu, že okolnosti případu vedou k úvahám, podle nichž by sporné ustanovení mohlo být použitelné a zachovat si dočasně své právní účinky až do okamžiku, který určí předkládající soud ve svém rozhodnutí, kdy sporné ustanovení pozbyde účinnosti.

PRACOVNÍ DOKUMENT